

NEPAMIRŠK KVĖPUOTI

Ne pozabi dihati

Režisierius Martin Turk
Slovėnija, drama, 2019, 1:37

Vaidybinis filmas „Nepamiršk kvėpuoti” rekomenduojamas su 9–12 klasės mokiniais kalbantis apie prieštaringas paauglio emocijas ir jausmus, jų valdymą, šeiminius ir romantiškus santykius, pirmuosius žingsnius į suaugusiųjų pasaulį, asmens tapatumą ir savarankiškumo sampratą. Šioje metodinėje medžiagoje filmas aptariamas, atsižvelgiant į jo pasakojimą ir stilių. Joje taip pat pateikiamos užduotys, skirtos bendrųjų kompetencijų, meniniam ir doriniam ugdymui, kalbų, psichologijos, informacinių technologijų pamokoms ir klasės valandėlei. Paryškinti kino kalbos terminai detaliau paaiškinami žodynėlyje metodinės medžiagos pabaigoje.

Slovėnijos kino režisieriaus Martin Turk filme „Nepamiršk kvėpuoti” (Slovėnija, Italija, 2019, 97 min.) jautriai žvelgiama į paauglio vidinį pasaulį. Pagrindinis jo veikėjas Klemenas daug laiko praleidžia kartu su savo vyresniu broliu Pėteriu, be galo vertina ir džiaugiasi jo bendryste. Jaunėlis lygiuojasi į vyresnėlį, o šis visad šalia, kai reikia padrąsinti ar pagelbėti. Brolius siejantis glaudus ryšys ima keistis, kai Pėterio gyvenime atsiranda žavi, jausminga mergina Sonja. Klemeno vidiniame pasaulyje kyla sumaištis.

Filmo pasakojimas: ką iš tikrųjų reiškia paauglystė?

Slovėnijos kino režisieriaus Martin Turk filmas „Nepamiršk kvėpuoti“ pasakoja apie dviejų brolių, jaunesniojo Klemeno ir vyresniojo Pėterio santykius, subtiliai atskleisdamas vidinį paauglio pasaulį. Filme jis kupinas prieštarų jausmų, sunkiai valdomų impulsų ir emocijų.

Abu broliai gyvena su kartu mama, jų tėvai išsiskyrę. Klemenas įpratęs kartu su Pėteriu praleisti daug laiko, būti jo globojamas ir linksinamas. Kai vyresniojo brolio gyvenime atsiranda gražuolė mergina Sonja, jaunelis ima jausti vis didesnę brolio trūkumą. Klemenas pavyduliauja Pėterio, nerimauja, nusivilia, pyksta. Vaikinas dažnai iš padilbų stebi Sonją ir Pėterį, mėgindamas įminti, kodėl ši mergina tokia svarbi brolio gyvenime. Iš kur sklinda jos jėga? Koks jos ginklas? Klemeno viduje kyla dar didesnė sumaištis, kai jis pajunta Sonjai ne tik pavydą, bet ir kylančią aistrą. Tuo pačiu metu Klemeno dėmesio siekia jo bendraamžė Jana. Deja, vaikinui tai neatneša ramybės: jis jaučia Janos simpatiją, bet negali atsakyti tuo pačiu. Pasimetęs Klemenas pasinaudoja Jana kaip instrumentu savo problemoms spręsti. Sužinojęs, kad Pėteris kartu su Sonja išvyksta į Vokietiją, jaunelis ima regėti planą, kaip Sonją atgrasyti nuo brolio. Klemenas nusprendžia suorganizuoti baidarių žygį, į kurį pagal jo slaptą planą turėtų vykti jis pats, Jana ir Sonja. Dieną prieš žygį Klemenas pasiūlo broliui gėrimo su įmaišytais vaistais, tikėdamasis jį susargdinti, tačiau Pėteris atsilaukia ir kartu išplaukia baidarėmis. Vaikino planas žlunga, o jo kėsmai išskyla į paviršių – baidarių žygio metu visą tiesą išskloja neapsikentusi Jana.

Jaunėlio klasta visgi nesugriauna brolių santykių. Kaip ir po kito drastiško Klemeno poelgio – automobilio nuvarejimo ir avarijos – šeimos nariai supyksta, jį pabara, bet ir toliau mėgina vaikina suprasti ir palaikyti. Tokios filmo veikėjų reakcijos ir jų santykiai atskleidžia filmo kūrėjų požiūrį į paauglystę. Jie kviečia ne pasmerkti, bet suprasti jauną žmogų, pamatyti ne tik jo netinkamus poelgius, bet ir vidinį pasaulį. Filmu siužetas parodo, kad už kiekvieno jaunuolio poelgio slypi emocijos, jausmai ir juos sukėlusios priežastys. Kartais savo jauseną būna labai sunku suprasti ir išdėstyti, neretai dar sudėtingiau suvokti, kodėl ji kinta. Paauglystė – tai ne hormonų audros ar sąmoningumo stoka ir nutrūktgalviškumas. Tai laikas, kai žmogus pirmą kartą susiduria su prieštarais jausmais, klausimais, dilemomis. Jis mokosi gyventi, mylėti, suklysti ir vėl atsikelti. Tai pereinamoji būseną, kada žengiama link suaugusiųjų pasaulio. Neveltui filmo pavadinimas „Nepamiršk kvėpuoti“ – ne kartą filme pasikartojanti frazė. Pėteris kelis kartus primena įniršio apimtam Klemenui kvėpuoti – nurimti, įsisąmoninti savo jausmus ir vėl atrasti vidinę pusiausvyrą. Taip pat vyresnėlis papriekaištuoja mamai, kad ši neleidžianti jam „kvėpuoti“ – augti ir eiti savo keliu. Savarankišku įkvėpimu prasideda žmogaus gyvenimas. Paauglystėje jis turi „užgimti“ ir įkvėpti dar kartą. Tikriausiai tik tada galima atsakyti ir į Klemeno draugo Gregoro klausimą, kurį jis užduoda filmo pabaigoje: „O tu? Ar neketini kažką nuveikti?“. Kol kas Klemenas jį atsako užmerkdamas akis. Pabaigos scena primena filmo pradžią, kai Klemeną iš sapno žadina mama. Abu kartus Klemenas nelinkęs pabusti ir veikti. Galbūt todėl, kad paauglystėje labai daug visko vyksta ne tik išorėje, bet ir viduje? Todėl filmas „Nepamiršk kvėpuoti“ gali padėti paaugliams geriau suvokti savo išgyvenimus, o suaugusiems priminti, ką iš tikrųjų reiškia paauglystė.

Filmo stilius: gamta kaip emocijų ir jausmų atspindys

Nereikėtų pamiršti, kad pagrindinė filmo mintis bei idėja perteikiama ne tik pasirenkant istoriją ir sukuriant atitinkamą scenarijų. Siekiant visavertiškai išreikšti idėją būtina sukurti ir tinkamą filmo stilių (parinkti erdves, apšvietimą, kameros rakursus, garso takelį ir t. t.).

Filmo „Nepamiršk kvėpuoti“ pasakojimas ir forma glaudžiai persipynę. Jame gausu gamtos vaizdų, kurie atspindi pagrindinio filmo veikėjo Klemeno emocijas. Būtent gamta savo universalios kalba padeda žiūrovams pajusti vaikino emocijas ir jausmus, kuriuos jam pačiam sunku įvardyti, o neretai ir išreikšti. Pavyzdžiui, ramiai tekanti upė – Klemeno vidinio pasaulio atspindys. Ji dažniausiai pasirodo prieš vidinę sumaištį su-

kelsiantį įvykį ar jau po jo. Rami upės tėkmė iš pirmo žvilgsnio yra tarsi prieštata prieštarinamam jausmų pasauliui, tačiau tamsus jos vanduo simbolizuoja jausmų gelmę – besikaupiančias nuoskaudas, pyktį, baimę būti atmestam ir pradėti savarankišką gyvenimą ir kt. Filmo viduryje slogių jausmų išpuolį sustiprina virš upės pasirodantis sunkiasvoris tiltas (filmuojamas **kameros rakursu iš apačios**). Nerimą kelia upės tėkmę lydintis, aplinkinius garsus užgožiantis aukšto dažnio ūžesys. Simboliška, kad užspaustos Klemeno emocijos, slapti užmojai išskyla į paviršių tada, kai jis pats panyra į gelmes (į upės vandenį jį įstumia Pėteris). Būtent po šio įvykio jaunuolis privalo išgyventi akistatą su savo jausmais ir juos atskleisti artimiesiems. Upės dugnas ir purlaužtas vanduo pasimato filmo pabaigoje, kai prasiveržus emocijoms, Klemeno vidinė įtampa kiek atslūgsta.

Gamtos pasaulis šiame filme ne tik atspindi jausmus, bet ir dovanoja ženklus. Filmo pradžioje po brolių grumtynių seka kadras, kuriame paukštis pakyla skrydžiui. Vėliau aukštai danguje skraidantis paukštis pasirodo prieš brolių grumtynes upėje. Dar kartą panašus kadras pasikartoja filmo pabaigoje. Jame vaizduojamas nebe vienas, bet du padebesyse sklandantys paukščiai. Visi trys kadrai metaforiškai vaizduoja vyresniojo brolio Pėterio „skrydį“ į savarankišką gyvenimą. Kaip ir danguje sklandantis paukštis jis pasirengęs „išskleisti sparnus“. Artimiausi Pėterio bendrakeiviai – jau nebe mama ir brolis, bet jo mergina Sonja.

Automobilis filme taip pat turi perkeltinę prasmę. Vienoje **filmo scenoje** žiūrovas stebi, kaip Pėteris išmoksta vairuoti automobilį, kitose – mato jį jau vairuojantį savarankiškai. Klemenas, priešingai nei jo brolis, kelis kartus vaizduojamas sename, nevažiuojančiame automobilyje, o jo mėginimas vairuoti savarankiškai baigiasi nesėkme. Taip metaforiškai atskleidžiama, kad jaunelis dar nėra pasiruošęs paimti gyvenimo vairo į savo rankas. Tai nelengva, ne vienam paaugliui būdinga „užstrigimo“ būseną, kurioje noras atsiskirti nuo tėvų grumiasi su baime, nepasitikėjimu savimi ir kitais jausmais. Kartais Klemenas jaučia tokią stiprią emocinę sumaištį, kad jam ne tik tampa sunku kvėpuoti, bet ir susitelkti, pajauti savo kūną. Šį išgyvenimą atskleidžia filmo kadras, kuriame Klemeno veidas vaizduojamas išplaukęs, be kontūrų, o dangaus fonas ryškus ir aiškus. Kartais vaikinas kaip tik yra itin paniręs į save, savo planus, mintis ir nepaiso aplinkos. Tuomet fonas tampa išplaukęs, o Klemeno veidas ir kūno kalba išryškėja. Siekiant atskleisti abi minėtas būsenas, naudojamas nedidelis **kadro ryškumo gylis**, pasirinktinai išryškinantis foną arba veikėją. Tokia vaikino ir jį supančios prieštata parodo, kad vidinis pasaulis gali labai skirtis nuo išorės.

Slogius jausmus filme prasklaido aukštas dangus, platūs horizontai ir saulės nutviekstos **filmo erdvės**. Pavyzdžiui, Klemenui akimis lydint į Vokietiją išvykstančius Pėterį ir Sonją, jo rūškaną veidą staiga nušviečia saulė. Pro medžių lapus besiskverbiantys spinduliai ir šviesos atspindžiai vandenyje nuolat kviečia atsiverti pasauliui, nebijoti jame būti ir veikti savarankiškai. Gamtos apsuptyje Klemenas dažnai jaučiasi ramesnis, tačiau neretai ir čia prasiveržia jo pyktis. Visgi filmo režisierius vaikino nesmerkia ir nekaltina, bet žvelgia į jį supratingu žvilgsniu. Tokią jo poziciją išreiškia ir tai, kad nemažai filmo scenų filmuojamos tarsi paslėpta kamera.

Pavyzdžiui, fizinio artumo su Klemenu siekiančią Janą **kino operatorius** stebi ne tiesiogiai, bet veidrodžio atspindyje. Kitose scenose kamera žvelgia į veikėjus pasislėpusi už aukštos žolės, durų staktos, sienos ir kt. Taip kūrėjai tarsi perspėja žiūrovą, kad prie paauglystės pasaulio reikia artėti atsargiai ir subtiliai, nes jis itin trapus, svajingas, dažnai skausmingas, bet visada teikia vilties. Impulsų, emocijų ir jausmų įvairovę atspindi ir filmo **garso takelis**, kuriame energingi, kartais net šaižūs, nerimą keliantys garsai persipina su ramiais, žemesniais tonais.

DISKUTUOKIME

Diskusijos metu siūlome aptarti apačioje pateiktus visus ar pasirinktus klausimus:

- 1) Kaip apibūdintumėte brolių ryšį filmo pradžioje? Paminėkite filmo scenas, įvykius, kurie jums padeda susidaryti tokį įspūdį.
- 2) Kaip manote, ar šeiminių padėtis, tėvų skyrybos padarė įtaką brolių santykiams?
- 3) Kaip brolių ryšys ima keistis, atsiradus Sonjai? Kokias emocijas, jausmus išgyvena Klemenas?
- 4) Kodėl Klemenas pradeda jausti Sonjai priešišumą? Ar tai vienintelis jausmas, kurį jis pajaučia merginai? Jei ne, kokias dar emocijas jam kelia Sonja?
- 5) Ką Klemenui reiškia Jana? Kaip manote, kodėl jis pakviečia ją kartu plaukti baidarėmis? Kodėl filmo pabaigoje Klemenas užsuka pas merginą namo, norėdamas pamokyti ją žaisti tenisą?
- 6) Kaip manote, kodėl filme rodomas ramiai tekantis, tamsus upės vanduo? Kodėl jo kadrai vis įterpiami tarp filmo įvykių? Kokia galėtų būti šių kadro reikšmė?
- 7) Filme dažnai pasikartoja frazė „nepamiršk kvėpuoti“. Kodėl Pėteris vis primena apie tai Klemenui? Kaip manote, kodėl Klemenui sunku tvardyti pyktį?
- 8) Ką ši frazė reiškia Pėteriui, kai jis prisipažįsta Miro (teniso treneriui), kad mama jam neleidžia kvėpuoti. Kodėl, jūsų nuomone, ji pasirinkta ir filmo pavadinimui?
- 9) Kodėl kameros žvilgsnis šiame filme dažnai krypsta aukštyn – rodomas aukštas dangus, pro medžių lapus besiskverbianti saulė? Ką, jūsų nuomone, šie vaizdai suteikia filmui? Ar jie siejasi su filmo pavadinimu „Nepamiršk kvėpuoti“? Nuomonę pagrįskite.
- 10) Kaip manote, kodėl Klemenas dažnai filmuojamas tarsi netiesiogiai, kameras „besislepiančią“ už įvairių objektų (aukštos žolės, durų staktos ir kt.)? Ar tai kažką sako apie filmo kūrėjų žvilgsnį į filmo veikėją, paauglystės laiką? (Ar jie Klemeną smerkia, kritikuoja, bando suprasti, nusivilia ir t.t.)? Nuomonę pagrįskite.
- 11) Kaip po baidarių žygio į Klemeną žvelgia jo brolis, mama ir Sonja? Ar jų santykiai keičiasi? Nuomonę pagrįskite.
- 12) Filme dažnai pasikartoja automobilio motyvas. Pėteris pradeda vairuoti savarankiškai, o Klemenui toks mėginimas baigiasi nesėkme. Taip pat jaunėlis dažnai rodomas nevažiuojančiame, sename automobilyje. Ar jis filme įgauna simbolinę prasmę? Nuomonę pagrįskite.
- 13) Filmu pradžioje ir pabaigoje rodomos Klemeno žadinimo scenos. Mama jį ragina keltis ir eiti į mokyklą, o draugas budina klausimu: „O tu? Ar neketini kažką nuveikti?“ Kaip manote, kodėl pasikartoja Klemeno žadinimo motyvas? Ką jis galėtų reikšti?
- 14) Klemenas taip ir neatsako į Gregoro klausimą, bet užmerkia akis. Ar vaikinai iš tiesų linkę nieko neveikti? Kaip manote, kodėl jis kol kas nenori atsakyti į draugo klausimą ir pasinerti į veiklą?

UŽDUOTYS MOKINIAMS

...!?!??

Meninis ugdymas, kalbos, dorinis ugdymas, psichologija, klasės valandėlė, bendrosios kompetencijos

1.

a) Filmu „Nepamiršk kvėpuoti“ kadras (apačioje) rodomas iš karto po to, kai Klemenas atstumia bučinio siekiančią Janą ir išeina iš jos namų. Jame vaikinai veidas „išplaukęs“, o dangaus fonas ryškus. Kodėl filmo operatorius ir režisierius pasirinko tokį kūrybinį sprendimą? Kaip jis atspindi Klemeno išgyvenimus?

b) Įsivaizduokite, kad Klemenas sugalvoja Janos atsiprašyti už savo elgesį ir nevykusį baidarių žygį ir nusprendžia parašyti jai laišką. Ką jūs parašytumėte vaikinui vietoje? Su-

Dorinis ugdymas, psichologija, klasės valandėlė, bendrosios kompetencijos

2.

Klemeną dažnai lydi prieštaringos emocijos ir jausmai. Padėkite vaikinui geriau save suprasti. Pažvelkite į filmo kadrus apačioje ir prisiminkite dvi filmo scenas: a) teniso varžybos, kuriose žaidžiantis Klemenas pamato Pėterį besibučiuojantį su Sonja; b) vakarėlis, į kurį Pėteris nenorom pasiima Klemeną. Aptarkite, kokias emocijas, jausmus Klemenas išgyveno kiekvienoje iš šių situacijų. Kokie vaikinai poreikiai buvo pažeisti? Kaip jis galėjo šį poreikį išsakyti? Kaip galėtų jį patenkinti?

Pvz.:

Jausmas: Klemenas jaučiasi Pėterio atstumtas.

Poreikis: Jis nori būti reikalingas.

Išėtis: a) Klemenas galėtų atvirai pasikalbėti su broliu ir paklausti, ar jų ryšys tikrai nutrūko; b) Klemenas galėtų ieškoti savo vietos pasaulyje, ne mėginamas atskirti Pėterį nuo Sonjos, bet būdamas atviresnis kitiems jį supantiems žmonėms.

3. 6-7 nuotraukos

Filme „Nepamiršk kvėpuoti“ gamta yra tarsi dar vienas filmo veikėjas. Pažvelkite į apačioje pateiktus filmo kadrus ir visi kartu klasėje aptarkite, kokią reikšmę jie turi filme. Kaip jie siejasi su vidine Klemenso būseną, filmo pasakojimu ar kt.?

Meninis ugdymas, informacinės technologijos, dorinis ugdymas, psichologija, klasės valandėlė, bendrosios kompetencijos, kalbos

4.

Padarykite 1–2 nuotraukas ar nufilmuokite 1–2 kadrus, kuriuos, jūsų nuomone, būtų galima įterpti į filmą „Nepamiršk kvėpuoti“ arba panaudoti vietoje kažkurių jo kadru. Nuotraukas ar kadrus parodykite bendra-klasiams ir paaiškinkite, kodėl pasirinkote būtent tokius vaizdus (-ą). Kokias emocijas jie atskleidžia ar/ir kokias kuria prasmes? Kaip jos susijusios su filmo „Nepamiršk kvėpuoti“ pasakojimu?

Meninis ugdymas, kalbos, dorinis ugdymas, psichologija, klasės valandėlė, bendrosios kompetencijos

5. 8-10 nuotraukos

a) Pažvelkite į filmo „Nepamiršk kvėpuoti“ kadrus apačioje. Kaip manote, kodėl filme vis pasikartoja skrendančio paukščio motyvas? Su kokio veikėjo (-ų) būseną jis susijęs? Kodėl iš pradžių rodomas vienas, o filmo pabaigoje – du sklandantys paukščiai?

b) Įsivaizduokite, kad Pėteris ką tik išleido savo naują novelę. Parašykite jos recenziją (0,5–1 psl.).

ŽODYNĖLIS

Filmo erdvė (anglų k. settings) – vieta (-os), kurioje rutuliojasi filmo veiksmas. Filmo erdvė gali būti išorinė (miestų gatvės, užmiesčio kraštovaizdžiai ir kt.) ir vidinė (patalpos įvairiuose pastatuose). Filmo erdvė gali būti natūrali, t. y. tikrovėje egzistuojanti vieta, arba dirbtinė. Dirbtinei erdvei sukurti naudojamos kompiuterinės programos arba specialios dekoracijos (pvz., specialiai filmui laikinai sukonstruota pilis). Kuriant filmo erdvę, taip pat yra atsižvelgiama į laiką: paros metą ir metų laikus (pvz., ta pati vietovė labai skirtingai gali atrodyti saulėtą rytą ir apsiniaukusį vakarą).

Filmo scena – tai filmo veikėjo ar veikėjų veiksmai (pokalbis, žaidimas, namo statymas, pamokų ruošimas ir t. t.), dažniausiai atliekami toje pačioje vietoje nepertraukiamu laiku. (Dažnai tokie veiksmai būna nufilmuoti naudojant tą patį apšvietimą ir garsą.) Pavyzdžiui, filmo veikėjas yra filmuojamas savo klasėje per pamoką, o iš karto po to filme jį matome su klasės draugais per pertrauką žaidžiantį koridoriuje. Taigi galime sakyti, kad tai dvi atskiros filmo scenos: scena, vaizduojanti pagrindinį veikėją klasėje, ir scena, vaizduojanti jį per pertrauką koridoriuje.

Garso takelis – tai visi garso elementai filme: triukšmas, veikėjų dialogai ar monologai, balsas už kadro, muzika, garso efektai, kurie lydi filmo vaizdus. Garsai gali būti **diegetiniai** – susiję su filmo veiksmu ir jo erdve (pvz., melodija, kurią pianinu groja filmo veikėjas) ir **nediegetiniai** – ne susiję su filmo erdve, o įrašomi atskirai ir vėliau sumontuojami su vaizdu (pvz., pianino melodija veikėjams vaikščiojant miške).

Kameros rakursas – tai kameros padėtis pagal aukštį ir atstumą nuo filmuojamo objekto (daikto, veikėjo ar kelių veikėjų) arba, kitaip tariant, žiūrėjimo kampas. Kameros padėtis nulemia tai, kaip žiūrovai matys filmuojamą daiktą, veikėją ar filme vykstančius įvykius: žvelgs į juos „**akių lygiu**“ (kamera laikoma žmogaus akių ar filmuojamo daikto lygyje) ar „**iš apačios**“ (kamera laikoma žemiau filmuojamo objekto), galbūt „**iš aukštai**“ (kamera laikoma aukščiau filmuojamo objekto) arba iš labai aukštai – „**iš paukščio skrydžio**“, o gal matys filmo veikėjų pokalbį iš labai arti, nes žvelgs vienam iš jų „**per petį**“. Kameros rakursas taip pat gali būti vadinamas subjektyviu arba objektyviu. Jei filme vykstančius įvykius stebime herojaus akimis, tai yra **subjektyvus kameros rakursas** (pavyzdžiui, jei filmo veikėjas į veiksmą žvelgia stovėdamas labai aukštai arba labai žemai, kamera taip pat filmuos iš ten, kur stovi veikėjas). Jei herojų ir jo gyvenimą matome tarsi iš šalies, vadinasi, nufilmuota naudojant **objektyvų kameros rakursą**. Toks rakursas dažniausiai pasirenkamas **dokumentiniuose filmuose**.

Kino operatorius – tai su filmavimo kamera dirbantis asmuo. Kuriant filmą, jis glaudžiai bendrauja su režisieriumi ir filmuoja suvaidintus ar tikrovėje vykstančius įvykius.

Ryškumo gylis – tai ryškumo zona, kurioje filmuojamas objektas (-ai) matomas ryškiai. Reguluojant ryškumo gylį, galima išskirti svarbiausią kadro elementą arba, priešingai, visus elementus parodyti vienodai ryškiai. Pirmuoju atveju bus naudojamas mažas ryškumo gylis, antruoju – didelis. Ryškumo gylis priklauso nuo pasirinkto atstumo tarp kameros ir filmuojamo objekto bei kameros techninių parametrų.

Projekto rengėjas

Metodinės medžiagos
rengėjas

Projekto partneriai

Projektą finansuoja

